

Grammatikkens rolle i fremmedsprogundervisning på gymnasiet og universitetet

Hanne Leth Andersen, ph.d., professor, Copenhagen Business School
Susana S. Fernández, ph.d., post doc.-stipendiat, Aarhus Universitet

Hanne Leth Andersen er ph.d. i fransk sprog og ansat som professor i universitetspædagogik med særligt fokus på kommunikation ved CBS Learning Lab. Hun arbejder med forskning og udvikling inden for sprog, uddannelseskultur, didaktik, pædagogik og uddannelse med udgangspunkt i kommunikation, arbejdsformer, evaluering og eksamen.

Susana S. Fernández er ph.d. og ansat som post doc.-stipendiat ved Institut for Sprog, Litteratur og Kultur, Aarhus Universitet. Hun underviser i forskellige lingvistiske discipliner på spanskstudiet samt i tværsproglige kandidatkurser i fremmedsprogstegnelse og -didaktik. Hendes faglige interesser ligger i feltet mellem grammatik og sprogdidaktik, med særligt fokus på kognitiv lingvistikks didaktiske anvendelsesmuligheder.

Reviewet artikel

Denne artikel har til formål at diskutere tilrettelæggelsen af grammatikundervisningen i fremmedsprogene på gymnasie- og universitetsniveau. På baggrund af resultater fra to empiriske undersøgelser, som fokuserer på elever/studerendes og underviseres antagelser om grammatik, påpeger vi nødvendigheden af et forstærket fokus på fagdidaktik og en gentænkning af grammatikkens rolle i sprogundervisningen.

1. Introduktion

Det er ikke nogen hemmelighed at grammatik i fremmedsprogundervisningen ofte af elever og studerende opfattes som kedelig og svær, eller unyttig og hæmmende for udviklingen af kommunikativ kompetence. I denne artikel ønsker vi på baggrund af konkrete empiriske undersøgelser at diskutere undervisningen i grammatik i fremmedsprogene på to uddannelsesstrin: gymnasium og universitet. Vi vil fokusere på, hvordan begrebet afgrænses, og på hvilke antagelser elever og studerende har om, hvorfor man lærer grammatik. Ud fra dette er det vores mål at påpege nogle mulige udviklinger af grammatikundervisningen, både hvad angår forståelsen af dens rolle, og hvad angår den måde den anvendes på, både som støtte til sprogfærdigheden og som middel til sproglig bevidsthed.

De to empiriske undersøgelser, vi anvender delresultater fra, er følgende:

- Fransk og tysk fra grundskole til universitet (Andersen & Blach under udg.)
- Undersøgelse af universitetsstuderendes og -grammatikunderviseres meninger om grammatik (Fernández 2009)

I den første undersøgelse blev der anvendt et e-survey spørgeskema som blev sendt til tysk- og franskelever og -lærere på 4 grundskoler, 4 gymnasier og 1 universitet. Der indkom i alt 442 besvarelser på spørgeskemaet, hvoraf 56 var fra grundskoleelever, 6 fra grundskolelærere, 295 fra gymnasieelever, 20 fra gymnasielærere og 65 fra universitetsstuderende. Da der var meget få universitetsundervisere i mundtlig sprogfærdighed på fransk og tysk, valgtes interviewformen til denne gruppe. Resultaterne fra denne del af undersøgelsen giver et overordnet billede af elever og læreres oplevelse af undervisningen, som vi

sammenholder med det sprogsyn og læringssyn, der ligger bag både læreplaner, studieordning og konkret undervisning, blandt andet med henblik på forskelle mellem niveauerne. Selve læreplansanalysen er foretaget som en kvalitativ, sammenlignende læsning på tværs af de tre niveauer ud fra undersøgelsens udvalgte grundbegreber med fokus på sprogsyn, læringssyn og målformuleringer.

I den anden undersøgelse deltog universitetsstuderende og -undervisere fra forskellige moderne fremmedsprog i en spørgeskemaundersøgelse, hvor der blev spurgt til begge grupper tanken om, hvordan man lærer sprog og særligt om grammatikundervisningens funktion i sprogindlæringen. De to grupper idéer og forventninger om faget grammatik sammenlignes med henblik på at identificere mulige kolliderende meninger, som kan være kilde til frustration eller misfornøjelse.

Begge undersøgelser viser, at der flere steder i systemet kan påvises en manglende forventningsafstemning mellem undervisere og elever/studerende, samt indbyrdes uenigheder i undervisergruppen. Dette peger på nødvendigheden af et forstærket fokus på fagdidaktik og en mere åben drøftelse blandt kolleger af grundlæggende antagelser om sprogtilegnelse og sprogfærdighed.

2. Grammatikkens rolle i sprogundervisningen

Det sprogsyn, som ligger til grund for sprogundervisning, må bl.a. indeholde en klar holdning til grammatikkens rolle og plads i undervisningen. Men dette har i årenes løb været et kontroversielt emne, som har genereret en lang og hed debat blandt sprogdidaktikerne. I dag er didaktikerne ikke i tvivl om, at en form for eksplicit grammatikundervisning er nødvendig for at fremme den lærendes fremmedsprogstilegnelse. Diverse undersøgelser (Nassaji & Fotos 2004) viser, at grammatikundervisningen gavner læringshastigheden, korrektheden i den sproglige produktion og det endelige færdighedsniveau, men at den gavnlige effekt varierer alt efter, hvilket grammatisk fænomen det drejer sig om. Desuden kan læringens naturlige rækkefølge eller sekvens ikke påvirkes med utidig grammatikundervisning (se Pienemanns 'teachability hypothesis' i f.eks. Ellis 2002).

Grammatikundervisningen er ikke længere et mål i sig selv men snarere et medie til at opnå de 5 sproglige kompetencer, som man på basis af Europarådets *europæiske referenceramme* (Europarådet 2001) opererer med i dag: læse, skrive, lytte, samtale/diskutere og præsentere (Fristrup 2008). At tilegne sig et sprog består hovedsagelig i at få implicit viden om sproget, men den eksplicite viden om grammatik letter tilegnelsesprocessen (Eckerth 2008: 121) ved at gøre den lærende bevidst om sprogspecifikke, grammatiske fænomener,

som det ellers ville tage længere tid at lægge mærke til og tilegne sig (Ellis 2002: 175).

Ifølge den kommunikative tilgang til sprogundervisning¹ kan denne bevidstgørelse ikke opnås, med mindre sproget bliver præsenteret i dets kommunikative og situationelle kontekst. En anden virkningsfuld del af den sproglige bevidstgørelse tager udgangspunkt i sammenligningen mellem det studerede fremmedsprog og andre sprog, inkl. den lærendes modersmål (Pennington 2002: 92).

På denne didaktiske baggrund kan man senere tilføje flere nuancer og krav til grammatikundervisningen alt afhængigt af det uddannelsestrin, det handler om. F.eks. kan den eksplicite grammatiske viden være et mål i sig selv på videregående uddannelser, hvor grammatikken, ud over at være en støtte for sprogtilægnelsen, skal bidrage til den studerendes teoretiske, lingvistiske dannelse. I de følgende afsnit går vi nærmere ind i de forskellige uddannelsestrins særlige problematikker.

3. Grammatik i fremmedsprog i gymnasiet

I denne sektion bygger vi på Andersen og Blachs undersøgelse af fransk og tysk, som er 2. fremmedsprog i det danske skolesystem, og som tilbydes fra 6./7. klasse. Når de vælges som begynderprog i gymnasiet, sker det parallelt med spansk, italiensk, japansk og arabisk, der som begynderprog ikke er fundamentalt anderledes i forhold til tilgang og eksamensformer.

3.1. Grammatikkens rolle ifølge læreplanerne

I gymnasiets læreplaner for tysk og fransk lægges der op til, at viden om såvel fremmedsprogstilegnelse som grammatik skal være behovsrelateret og afstemt med den faglige progression. Det tilrådes at gøre brug af en induktiv, inputorienteret tilgang til grammatikundervisning, således at fokus ligger på sproglig opmærksomhed og bevidstgørelse (Undervisningsvejledning, fransk B 2007: 6 og undervisningsvejledning, tysk B 2007: 17-18).

For at opfylde de faglige mål kræves en vis grammatisk viden, men det pointeres i de tilhørende undervisningsvejledninger, at den skal begrænses til kun at omfatte den relevante morfologi og syntaks:

Eksplicit grammatisk viden om sproget er underordnet anvendelsen af sproget, og centralt står de grundlæggende principper inden for såvel morfologi og syntaks. Den grammatik, der inddrages, skal være relevant for den konkrete anvendelse af sproget (Undervisningsvejledning, fransk B 2007: 4).

Fokus forventes at ligge på funktion i sproget og ikke på en systematisk gennemgang af grammatikken. I overensstemmelse hermed fokuseres der på de grundlæggende principper for udtale og intonation

og tilegnelse af ordforråd og idiomatiske udtryk tager udgangspunkt i de studerede emner – en opfordring til at behandle form og indhold i sammenhæng. I undervisningsvejledningen for tysk henledes opmærksomheden på, at det at kunne grammatiske regler ikke direkte fører til kommunikativ kompetence, og derfor anbefales det, at elevernes kommunikative behov skal være drivkraften bag sprogtilegnelsen (Undervisningsvejledning, tysk B 2007: 17).

Morfologi og syntaks synes at være det primære fokus for grammatikundervisningen ifølge gymnasiets læreplaner, men i forhold til samtalefærdighed lægges der vægt på, at eleverne opbygger en vis pragmatisk kompetence, således at de er i stand til at bruge sproget adækvat og med de fornødne høflighedsmarkører (Undervisningsvejledning tysk B 2007: 12).

Det understreges, at sproglig opmærksomhed er en nødvendig forudsætning for, at tilegnelse kan finde sted. Fokus på formelle træk i sproget skal sættes i en kontekst, hvor eleven kan koble form, funktion og betydning, hvilket ikke er tilfældet i den traditionelle form for grammatikundervisning. Derfor anbefales det i tråd med den moderne sprogtilegnelsesforskning, at gennemgang af grammatikken er behovsrelateret, at opgaverne i overvejende grad er forståelsesorienterede, at tilgangen til grammatikken er induktiv, hvor eleverne selv forsøger at formulere regler, og at de efterfølgende får lejlighed til at afprøve egne hypoteser om sproget, hvilket skal ske i en meningsfuld kontekst, både skriftligt og mundtligt (Undervisningsvejledning tysk B 2007: 18). Det understreges, at undervisningen skal tilrettelægges således, at fransk- og tyskfagets forskellige discipliner udgør en helhed, og at den viden, eleverne opbygger omkring sproget, skal understøtte de mundtlige og de skriftlige kommunikative kompetencer. Det fremhæves i begge læreplaner, at kommunikativ kompetence har første prioritet.

Man kan konkludere, at der i læreplanerne for tysk og fransk i gymnasiet eksplicit er lagt vægt på anvendelsesaspektet i grammatikken og på, at grammatikundervisning bør indlejres i forhold til kommunikation og tekstforståelse. På den baggrund er det interessant at undersøge, hvorvidt målene ifølge eleverne implementeres i praksis.

3.2. Elevernes oplevelse af grammatikundervisning

Baggrunden for denne del af analysen er en spørgeskemaundersøgelse foretaget i 2008, hvor i alt 295 gymnasieelever (193 tyskelever og 102 franskelever) og 20 gymnasielærere (11 tysklærere og 9 fransklærere) deltog.² Spørgsmålene handlede om syn på og indsigt i undervisningens mål, fokus, sprogsyn og læringssyn samt overgange mellem niveauerne.

Det viser sig, at eleverne har et stærkt fokus på grammatik. Når man spørger elever, hvad de finder *meget vigtigt* for at lære sprog, og beder dem krydse af blandt kategorierne lytte, selv at tale, læse, skrive, grammatik,

oversætte, kultur og samfund samt at besøge landet, er det især mundtlig færdighed der betones. Men også grammatik vægtes højt.³

Lærerne i gymnasiet lægger ligeledes vægt på mundtlig sprogfærdighed og grammatik men ligger lidt højere, når det gælder lyttefærdighed og kultur og samfund, hvilket svarer ganske godt til vægtningen i læreplanerne.

Det er herefter interessant at konstatere, at eleverne har en ganske god indsigt i deres læreres mål med sprogundervisningen, idet elevernes svar afspejler den vægtning lærerne giver udtryk for både i spørgeskemabesvarelser og interviews: samtalen er det vigtigste, men også korrekthed og tekstforståelse hører med til billedet.

Det er tydeligt, at den store udfordring for de fleste elever ligger inden for det grammatiske område. Til det åbne spørgsmål om, hvad det især var eleverne havde svært ved i fransk ved overgangen fra folkeskolen til gymnasiet, er det helt gennemgående svar »grammatik«.⁴ Modsætningsforholdet mellem færdighed og grammatisk viden dukker konstant op i undersøgelsen. Det er påfaldende, at eleverne, samtidig med at de prioriterer mundtlig sprogfærdighed som det vigtigste mål i sprogundervisningen, så ofte fokuserer på grammatik og anser grammatik for at være vejen til sprog:

Hvis man kan grammatikken, kan man også tale fransk, derfor synes jeg grammatikken er det vigtigste, selvom det er utroligt svært. (kommentar fra gymnasieelev)

Nogle elever nævner, at fordi de ikke kan nok grammatik, føler de sig ikke rustede til at tale sproget eller føre en samtale. Det er tydeligt, at det ifølge mange elevers læringssyn handler om først at lære grammatik og dernæst med dette udgangspunkt at kunne tale:

Nej: Kan ikke grammatik, dermed også umuligt for mig at føre en samtale på tysk

Også under spørgsmålet »er der noget du savner i undervisningen« ser vi, at mange elever opfatter grammatik som et nødvendigt (men kedeligt) onde, som man altså kan føle sig nødsaget til at angive, som noget man savner, og vi genfinder således det typisk relativt store fokus på grammatik fra elevernes side. På den anden side klager mange elever over, at de ikke lærer at tale sproget, men snarere at forstå grammatikken.

Opsummerende kan vi sige, at grammatik synes at være en meget central faktor for gymnasieeleverne, og det er påfaldende, at mange af gymnasieeleverne udtrykker deres frustration over for enten for meget eller for lidt fokus på grammatik. Flere elever viser i deres svar, at de skelner mellem grammatik og sprog, hvor grammatik ses som noget separat.

4. Grammatik i fremmedsprogstudierne på universitetet

Denne sektion bygger på Andersen og Blachs analyse af universitetsstudieordninger for tysk og fransk samt på Fernández' undersøgelse af universitetsstuderendes og –underviseres syn på grammatik.

4.1. Grammatik i studieordningerne (tysk og fransk)

I universitetets studieordninger arbejdes der langt mere bredt og intenst med grammatik end i gymnasiet, og det betones, at målet er både indsigt og færdigheder. Men lige som i gymnasiet er grammatik og sprogfærdighed principielt forbundne på universitetet,⁵ idet grammatikundervisningen både har fokus på sprogforståelse og på at kunne gennemskue egen sprogproduktion med henblik på at forbedre den.

I de seneste studieordningsrevisioner har man indført en modulopbygning⁶ med det formål at skabe mere sammenhæng og kompetencebevidsthed på tværs af discipliner. På tyskfaget er skriftlig og mundtlig kommunikation samlet i et modul med fokus på en samlet beherskelse af sproget: Den studerende skal »kunne udtrykke sig frit og nuanceret på et korrekt og adækvat tysk om faglige og almene emner, skriftligt og mundtligt.« De kvalifikationer der hører til dette, er bl.a. en »grundlæggende viden om praktisk-grammatiske problemer med henblik på praktisk sprogbeherskelse« og »viden om dansk-tyske kontrastive sproglige ligheder og forskelle«. Altså en bevidst anvendelsesorientering i denne del af grammatikundervisningen der eksplicit benævnes *praktisk grammatik*.

Den franske studieordning indeholder modulet »sprog og kommunikation« med en lang række enkeltdiscipliner, nemlig grammatik og tekstproduktion, fonetik og mundtlig sprogfærdighed, mundtlig sprogproduktion og formidling, grammatik og kommunikation, oversættelse og interkulturel formidling (til og fra fransk), grammatik, mundtlig og skriftlig sprogfærdighed. Der indføres i grammatik, fonetik, genre teori, kommunikationsformer, og målet er netop i kraft af modultænkningen at skabe forbindelse mellem teori og praksis. I de overordnede mål for den sproglige del af franskkuddannelsen fremhæves det, at lingvistisk teori og fonetisk og grammatisk viden opfattes som »indsigt i grundlæggende lingvistiske paradigmer og teorier, samt viden om sprogtilægnelse og sprogpedagogik«, hvilket modsvarer nogle af de krav, der er opstillet for at give de færdige kandidater undervisningskompetence i gymnasieskolen.

I studieordningen for fransk er grammatiksynet bredt, idet der behandles »centrale emner inden for almen og anvendt sprogvidenskab, herunder sproglige kommunikationsteorier, argumentation og retorik, tekstlingvistik, sprogtypologi, sociolingvistik samt sprogtilægnelse og sprogpedagogik«.

Som tidligere nævnt spiller uddannelsestrinnet en vigtig rolle i grammatikundervisningens udformning og planlægning. Det afspejler sig f.eks. i den forskellige vægtning af grammatikken i hhv. gymnasielæreplaner, hvor fokus hovedsageligt er på en praktisk grammatik,

og universitetsstudieordninger, hvor fokus er på både sproglig indsigt og praktisk anvendelse. Men er både studerende og undervisere klar over dette ændrede fokus?

4.2. Universitetsstuderende og –underviseres syn på grammatik

I dette afsnit prøver vi at svare på ovenstående spørgsmål og fokuserer på de forskellige forestillinger, som studerende og undervisere møder hinanden med på det danske universitet i dag.

Som grammatikundervisere på universitetet har vi ofte oplevet, at de studerende kommer til studiet med klare meninger om, hvad disciplinen grammatik burde indeholde, og når disse forventninger kolliderer med underviserens eget syn på sagen, kan der opstå frustration eller undren.

De kolliderende forventninger er blevet bekræftet af en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt alle de nye bachelorstuderende på Institut for Sprog, Litteratur og Kultur, AU, i 2008 (for detaljerede resultater, se Fernández 2009). Ud af en total på 143 nye studerende svarede 123, fordelt på brasiliansk, fransk, italiensk, spansk, engelsk og tysk. Parallelt hermed er foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt 24 fremmedsproggrammatikundervisere fra alle de danske universiteter og handelshøjskoler.

Undersøgelsen viser, at universitetsstuderende og –undervisere er ret enige i, at grammatikken er næsten lige så vigtig som at lytte, tale, læse og skrive, mens talefærdigheden skiller sig ud som det klart vigtigste element og læren om kultur og samfund som det mindst vigtige. Disse resultater er helt i overensstemmelse med Andersen og Blachs undersøgelse diskuteret i sektion 3 og 4.

De studerende har blandede meninger om, hvorvidt grammatik er spændende (30 pct. mener, at det er den ikke). Ikke desto mindre er der enighed blandt studerende og undervisere om grammatikkens centrale rolle: 98 pct. af de studerende og 96 pct. af underviserne mener, at grammatikundervisning fremmer tilegnelsen af et fremmedsprog. Ligeledes er 95 pct. af de studerende og 96 pct. af underviserne enige i, at grammatik er et centralt fag på et fremmedsprogstudium.

Men her stopper enigheden. Når grupperne bliver spurgt om det forventede indhold i grammatikundervisningen på universitetet, er det tydeligt, at de studerende har en mere instrumentel interesse i grammatikken, mens underviserne også efterlyser et teoretisk og analytisk fokus. De studerende forventer først og fremmest at lære at anvende sproget korrekt og at forstå og producere skriftlige og mundtlige tekster inkl. oversættelse. Derimod tillægges mere teoretiske indsigter som en dyb forståelse af grammatikken, diverse lingvistiske teorier og endda syntaktisk analyse mindre betydning. Underviserne fokuserer også på korrekthed i anvendelse af grammatiske former, men vægter

samtidig det analytiske og kontrastive højere end de studerende. I begge grupper går den klare sidsteplads dog til den pædagogiske funktion (»hvordan den studerende selv kan undervise i grammatik«), hvilket tyder på, at de nye studerende (endnu) ikke betragter sig selv som kommende undervisere, og at underviserne heller ikke fokuserer på, at man på fremmedsprogstudierne uddanner mange sproglærere.⁷

Der ligger tilsyneladende en undervisningsmæssig udfordring i at engagere de studerende i grammatikkens teoretiske funktion, da de studerende møder op på universitetet med en forventning om en praktisk grammatik helt i tone med den, de kender fra gymnasiet. Udfordringen kan desuden variere afhængigt af hvilket sprog, vi har med at gøre.⁸ De undervisningstraditioner, som knytter sig til hvert enkelt sprog, kan have stor betydning. Men samtidig kan underviserne indbyrdes også have meget forskellige opfattelser af grammatikken.

Et af de mest interessante resultater i den omtalte undersøgelse er de overraskende delte meninger blandt underviserne om, hvad begrebet *grammatik* dækker over. Meningerne går fra den mest traditionelle og restriktive opfattelse af grammatik som morfologi og syntaks over forskellige lidt bredere opfattelser (f.eks. morfologi, syntaks og semantik) til den mest omfattende, som dækker stort set alle lingvistiske områder, fra fonetik til samtaleanalyse.

Om disse svar blot afspejler forskellige sproglige traditioner og teoretiske standpunkter, dvs. grundlæggende uenighed, eller om de også afslører manglende dialog blandt undervisere, er svært at sige. Men noget tyder på, at grammatikundervisningen på universitetet planlægges på meget individuel vis. Som vigtige faktorer i grammatikundervisningsplanlægning nævner de 24 deltagende undervisere progression (87 pct.), forhold til andre discipliner (70 pct.), studiets profil (67 pct.), universitetspædagogik (38 pct.) og teorier om læring (33 pct.). Derimod er der overraskende få, der vægter teorier om fremmedsprogstilegnelse og fremmedsprogspædagogik (25 pct.). Det peger på en manglende diskussion på de videregående uddannelser om fagdidaktik med den konsekvens, at undervisningsindhold og -arbejdsformer samt begrundelsen for disse er overladt til den enkelte underviser, som muligvis mangler den nødvendige fagdidaktiske viden.

Som opsummering kan man sige, at undersøgelsen viser, at universitetsstuderende og -undervisere er enige om grammatikkens centrale rolle men ikke om, hvad grammatikkens vigtigste funktion er. De studerende er næsten udelukkende interesseret i grammatikken som støtte til korrekt sproglig produktion, mens underviserne også vægter grammatikken i dens teoretiske og analytiske funktion i overensstemmelse med studieordningerne. På den anden side er underviserne ikke indbyrdes enige om, hvad begrebet *grammatik* dækker over, og det er ikke alle, som kender eller giver prioritet til fagdidaktik.

5. Konklusion

Det er tydeligt, at spørgsmålet om, hvad grammatik er, og hvilken funktion grammatikken og dens konkrete udmøntning har i forhold til fagets eller uddannelsens centrale mål, ikke står tilstrækkeligt klart for elever og studerende. Dette ser blandt andet ud til at kunne skyldes, at der ikke er noget fælles syn på dette forhold blandt underviserne, som opfatter grammatik som mange forskellige ting. Det kommer til at bero på tilfældigheder og afhænge af undervisernes personlige overbevisning, sprogsyn, uddannelse og evt. forskningsinteresser.

Det tyder på, at underviserne ikke forholder sig nok til disse spørgsmål og ikke debatterer dem blandt kolleger. Vi må derfor anbefale, at disse lingvistiske og didaktiske spørgsmål får yderligere plads i gymnasiepædagogikum, og at de inddrages i adjunktspædagogikum ved universiteterne, hvor fagdidaktiske elementer i øjeblikket synes helt fraværende. Man kan forestille sig, at der kan udvikles fælles tiltag for de to pædagogikumformer, når det gælder fagdidaktik, hvilket kunne vise sig at være en fordel i et længdeperspektiv, fordi elever ofte oplever store skift fra det ene uddannelsesniveau til det andet. Lærerne ved ganske enkelt ikke nok om hinanden, og den viden, som de har, er ofte forældet. Der er brug for grammatik, men den skal tænkes ind i sammenhængen både på tværs af faget og på langs i uddannelsessystemet.

Referencer

- Andersen, H.L. & Blach, C. (Under udg.). *Fransk og tysk fra grundskole til universitet*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersen, H.L. (2005). Sprogpolitik, sprogdidaktik, sprogfaglighed: hvad er sprog i fremtiden?, I: *Sprogforum*, nr. 35, 5-8.
- Andersen, H.L. (2002). Franskundervisning: grammatik og kommunikation, I: *Fransk Nyt* 232, 31-34.
- Eckerth, Johannes (2008). Investigating consciousness-raising tasks: pedagogically targeted and non-targeted learning gains. I: *International Journal of Applied Linguistics* 18-2, 119-145.
- Ellis, R. (2002). The Place of Grammar Instruction in the Second/Foreign Language Curriculum. I Hinkel & Fotos (red.) *New Perspective on Grammar Teaching in Second Language Classrooms*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Europarådet (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fernández, S. (2009). At undervise i grammatik på de nye fremmedsprogstudier. Udfordringer og perspektiver. I: *Ny forskning i grammatik* 16, 91-110.
- Frstrup, D. (2008). Fagdidaktik i fremmedsprog – nogle nedslag i fremmedsprogundervisningen anno 2008. I: E. Damberg og H. Haue (red.) *Ung og på vej – Festskrift i anledning af 10-året for oprettelsen af Dansk Institut for Gymnasiepædagogik ved Syddansk Universitet*. *Gymnasiepædagogik* Nr. 71.
- Nassaji, H. & Fotos, S. (2004). Current developments in research on the teaching of grammar. *Annual Review of Applied Linguistics* 24, 126-145.
- Pennington (2002). Grammar and Communication: New Directions in Theory and Practice. I Hinkel & Fotos (red.) *New Perspective on Grammar Teaching in Second Language Classrooms*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Læreplaner, vejledninger og bekendtgørelser

Læreplan for fransk fortsættersprog B – stx, juni 2008, bilag 22.
Fransk fortsættersprog B – stx, Undervisningsvejledning, september 2007.

Læreplan for fransk fortsættersprog A – stx, juni 2008, bilag 21.
Fransk fortsættersprog A – stx, Undervisningsvejledning, september 2007.

Læreplan for tysk fortsættersprog B – stx, juni 2008 (LP tysk B 2008).

Tysk fortsættersprog B – stx, Undervisningsvejledning, oktober 2007.

Læreplan for tysk fortsættersprog A – stx, juni 2008.

Tysk fortsættersprog A – stx, Undervisningsvejledning, oktober 2007.

Fælles Mål, faghæfte 18 Fransk, Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 15 – 2004.

Fælles Mål, faghæfte 17 Tysk, Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 14 – 2004.

Fælles Mål II. Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om formål, trin- og slutmål for folkeskolens fag og emner samt om folkeskolens afsluttende prøver (Fælles Mål mv.), nr. 863.

Studieordning for Bacheloruddannelse i fransk sprog, litteratur og kultur (AU 2008).

Studieordning for Bacheloruddannelse i tysk sprog, litteratur og kultur (AU 2008).

Noter

- 1 Den kommunikative tilgang til sprogundervisning har kommunikation som både mål og middel i sprogtilegnelsen.
- 2 For den samlede undersøgelse og analyse af 2. fremmedsprog fra grundskole til gymnasium, se Andersen & Blach (under udg.).
- 3 Overraskende nok afkrydses kultur og samfund ikke i så høj grad som *meget vigtig*.
- 4 Det er påfaldende at 95 elever (ud af de i alt 239 fortsætterelever) i deres kvalitative besvarelser nævner grammatik eller grammatiske emner.
- 5 I denne undersøgelse anvendes studieordningerne for et enkelt universitet som eksempel. Det drejer sig om studieordningerne fra 2008 fra Aarhus Universitet.
- 6 Ifølge uddannelsesbekendtgørelsen (Universitetsloven 2003) § 2, kapitel 6 skal alle uddannelser være opbygget af et antal moduler: »Et modul er et fagelement eller en gruppe af fagelementer, der har som mål at give den studerende en helhed af faglige kvalifikationer inden for en nærmere fastsat tidsramme angivet i ECTS-point, og som afsluttes med en eller flere prøver inden for bestemte eksamensterminer, der er angivet og afgrænset i studieordningen.«
- 7 Blandt de deltagende undervisere var der 4 fra Handelshøjskolen, og i deres tilfælde kan man argumentere for, at en manglende fokus på den didaktiske funktion er naturlig. Ikke desto mindre skal man ikke glemme, at Handelshøjskolen uddanner lærere til de erhvervsrettede gymnasiale uddannelser.
- 8 Af pladshensyn kan vi ikke præsentere mere detaljerede data for de forskellige sprog, men undersøgelsen konstaterer faktisk nogle klare forskelle, primært mellem engelsk og de øvrige sprog. De engelskstuderende var således mere negative og fremmedgjorte over for grammatik.